

Սերգեյ Դովլատով

Նոր բնակարանի ճանապարհին

Վճիտ ու արևոտ կեսօրին բեռնատար մեքենան կանգնեց:

Չկալովի փողոցի աղյուսաշեն տան մոտ: Վարորդը, շուրջբուրբը նայելով, ծխախոտ հանեց: Մոտ վազեց մի ջահել կին ու վրա-վրա, մեղավոր-մեղավոր ինչ-որ բան ասաց:

– Արագացրե՛ք,- կտրեց վարորդը:

– Ընդամենը երեք րոպե:

Կինը անհետացավ շքամուտքում:

Ոչ հեռվում տերևների արանքից սևին էր տալիս բարձրահասակ արձանը:

Պատվանդանի տակ մանուշակագույն աղավնիների իրարանցում էր:

Կինը վերադարձավ, այս անգամ՝ ճամպրուկով:

– Արդեն բերում են:

Առջևից, հսկա, քարացած հողով լի կաթսան ձեռքին, քայլում էր ռեժիսոր

Մալինովսկին: Դենքը թույլ առկայծում էր ֆիկուսի թավուտներում:

Ռեժիսորը հոգնել էր:

Արժնապատ կաթսան երկու սանդղաշար քաշ էր տվել առաջ պարզած

ձեռքերին: Հետո գրկեց, սեղմեց կրծքին: Ավելի ուշ՝ փորին: Վերջապես,

թաղվելով սաղարթի մեջ, Մալինովսկին նրբազեղ մտմտաց.

«Մեկին մեկ՝ Քրիստոսը Գեթսեմանի այգում»:

Նրա ետևից երկու տղամարդ մեծ եռանդով քաշ էին տալիս պահարանը:

Ղեկավարում էր քառասնամյա, թխահեր, լվանալուց մաշված սպայական

գիմնաստյորկայով մայրը Կուզմենկոն: Ուսանող Գենա Լոսիկը անխոս

ենթարկվում էր նրա ցուցումներին.

– Իջացրո՛ւ: Իջացրո՛ւ՝ ասում եմ: Հիմա՛ զնացի՛նք: Ասում եմ՝ զնացի՛նք: Կամա՛ց: Վա՛խ, ոտքս: Ըհը, կողքա՛նց, կողքա՛նց: Մի քիչ ձախ: Կողքա՛նց: Կանգնի՛... Պահարանը սանդղահարթակից լայն էր: Հրաշքով հանեցին: Մայրը աչքով արեց Լուսիկին ու ասաց.

– «Չես ուզում՝ կստիպենք» սկզբունքն է:

Փոքր-քիչ խորհրդավոր էր արտահայտվում:

Վարորդն առանց հետ դառնալու նայեց լուսավոր կլոր հայելու մեջ:

– Հլա որ դրեք էդտեղ,- ասաց նա:

Տղամարդիկ, բեռը մայթին թողնելով, անհետացան շքամուտքում:

Բարձրահասակ երիտասարդ կինը հրաժեշտ էր տալիս դռնապանուհուն:

Վարորդը թերթ էր կարդում...

Մալինովսկին, ձախ ձեռքը հետ գցած, քաշ էր տալիս ճամպրուկը: Լուսիկի բաժինը աշնանային վերարկուով փաթաթած նկարների կապն էր: Մայրը Կուզմենկոն թոկով կապկպեց ռադիոլայի տուփը, որի մեջ ամանեղեն էր, ձեռքն առավ երկնագույն լուսամփոփով լամպը ու թեթևոտն սլացավ ներքև:

Ոչ հաճախ ու հաճույքով ֆիզիկական աշխատանք կատարելիս մայրը թեթևակի ու հուզիչ գրգռվածություն էր ունենում, ինչպես մարզադաշտում: Բանակային կյանքի քսան տարիները նրան տարրական, բայց միանշանակ պատկերացումների էին վարժեցրել. օրինակ, որ առնականությունը ֆիզիկական կատարելությունն է: Այսինքն՝ միշտ պետք է պատրաստ լինել պատերազմի, սիրո կամ աշխատանքի, որը կատարելու ես կրքով, հումորով ու բարեհոգությամբ:

Նրանք ծանոթացել էին ապրիլին: Վարյան այն ժամանակ ընդամենը երագում էր նոր բնակարանի մասին: Ապրում էր նախկին «ծառայանոցում»: Միակ պատուհանը բացվում էր դեպի խոհանոց: Խոհանոցը լի էր ճենճահոտով, կովշտոցով ու ճաշի հոտերով: Կուզմենկոն հստակ հիշում էր ամեն ինչ...

Տրամվայում գեղեցիկ կին չես տեսնի: Տարսու կիսախավարում, ցիտրուսային նստիքին հետ ընկած են սուրում, երկարոտն ու անհոգի. և ամենուրեք սպասում են նրանց: Իսկ ցեխոտ գուլպաներով գեշոներին տրամվայի ծովն է օրորում: Ու հետն էլ ապակիները զզվելի զնգզնգում են:

Մայրը Կուզմենկոն կանգնած էր՝ ձեռքը բռնածողին: Աշխարհը ծուռտիկ անդրադառնում էր նիկելած մետաղից: Անսպասելիորեն այդ փոքրիկ, փոփոխական քառսում մայրը մի այնպիսի բան տեսավ, որը ստիպեց կկոցել

աչքերը: Միաժամանակ՝ դիմաներկի հոտ առավ: Կուզեննկոն հոգնած բարության արտահայտություն տվեց դենքին: Հետո կոսացավ ու ասաց.

– Մենք կարծես ինչ-որ տեղ հանդիպե՞լ ենք:

Չնայած կինը չընկալեց, Կուզեննկոն գիտեր, որ հաջող է գործում: Այդպես լավ հրաձիգը, կրակագծում պատկած և առանց թիրախը տեսնելու, զգում է՝ կպա՛: Կանգառում իջնելիս օգնեց Վալյային: Եվ այդ ժամանակ մի ուրախ շփոթմունք պատահեց. աղջկա թևատակին սեղմված հովանոցը մշտեց մայրի փորը:

– Շքեղ հովանոց է,- ասաց նա,- հաստատ՝ արտասահմանյան:

– Հա՛... Այսինքն՝ չէ... Լոճում եմ առել:

– Պարզ է,- ասաց Կուզեննկոն, ում քիչ էր վիճակվել Պերգոլովյան ցատկահարթակից այն կողմ գնալ:

– Քսան գլոտի եմ տվել:

– Քսա՛ն,- տաք-տաք վրդովվեց Կուզեննկոն:- Չեխերը լրիվ խիղճը կորցրել են:

– Եթե մի բան դուրս գալիս է, փող չեմ խնայում:

Կուզեննկոն անհապաղ հավանության շարժում արեց՝ ի գնահատումն աղջկա խիզախության ու լայնախոհության:

Գարեջրի կրպակը շրջանցելով՝ հատեցին անկյունադարձը:

– Ռաշըն պեպսի-կոլա,- ասաց մայրը:

Կուզեննկոն Վարյայի սենյակում արագ շուրջը նայեց: Կարճիկ կահույք, գրքեր, Հենինգուեյի նկարը:

«Հենինգուեյին գիտեմ», - գոհունակությամբ մտածեց մայրը:

Աջից՝ ջրաներկ նկար: Աշտարակն ուր որ է կփլվի: Ինչ-որ տեղ տեսել է մայրը:

Աշակերտական տարիների աղջամուղջում էր առկայծել՝ ֆիզիկայի օրենքներին կից: Հիշվում էր նույնիսկ աշտարակի անունը՝ փոքր-ինչ անպարկեշտ երանգով:

Եվ աշտարակը պահում է, թույլ չի տալիս ընկնի՝ մի սովորական գրչաձայր,

բնական չափի մի հավի փետուր: (Ամբողջ նկարը ձեռքի ափից մեծ չէր):

Առեղծվածային խորհրդանիշերը զարմացրին մայրին:

«Իսկապե՞ս փետուր է»:

Ուշադիր նայեց. իրոք փետուր էր:

– Բառնաբելի,- այդ պահին թիկունքից ասաց կինը:

Կուզեննկոն գունատվեց ու ցնցվեց:

«Կթողեմ կգնամ,- մտածեց նա,- գրողի ծոցը... Լո՛ճ... Բառնաբե՛լի... Էս ի՛նչ արատրակցիոնիզմ է...»:

– Կոստյա Բառնաբելիի ստեղծագործությունն է,- ասաց կինը:- Մեր նկարիչներից է, վրացի...

Նա կողքանց դուրս եկավ վարագույրի հետևից:

Մայրի ուղեղում հստակ ուրվագծվեց մի հեռավոր բառ՝ «պենյուար»:

– Վրացիք տաղանդավոր ազգ են,- ասաց նա:

Հետո ընդառաջ գնաց՝ եռանդուն, ինչպես գորահանդեսին:

– Դուք Ակուտագավա սիրո՞ւմ եք,- վերջին բանն էր, որ լսեց մայրը:

Վերա Ջվյագինայի երկնագույն օրագրից

«Գիտե՞ս, արդյոք, իմ ժամանակակի՛ց, որ շաբաթվա օրերն իրարից տարբերվում են գույնով: Այդ առավոտն ինձ վառ կարմիր էր թվում՝ հակառակ անձրևի կտրուկ այլերոյի, որը խախտում էր կեսօրի մինորային սիմֆոնիան: Տուն դառնալիս մի կանչող, պահանջկոտ հոգեհոսանք զգացի: Չդիմացա ու բարկացկոտ նայեցի վեր: Իմ առջև մի անձանոթ էր հառնել՝ լայնաթիկունք, կոպիտ քամահար դեմքով:

– Ջրանկար եք, անձանոթուհի՛:

Նկարի՞չ է: Ապշած էի: Ենթագիտակցությանս մեջ մի միտք թրթռաց. ինչ անսպասելի են գուգորդվում մարմնական կոպտությունն ու նրբին հոգին: Հատկապես արվեստի մարդկանց մեջ: (Մարտին Իդեն, Ակսյոնով): Հասկանալի է, հրաժարվեցի բնորդել նրան, բայց՝ նրբանկատորեն, որպեսզի իքսն ինձ պահպանողական չհամարեր: Մերկ մարմինը միայն փշացած մարդու մեջ է կեղտոտ գուգորդումներ արթնացնում:

– Ընդամենը սիրող նկարիչ եմ,- ասաց անձանոթը,- իսկ ընդհանրապես՝ զինվոր եմ: Այո՛, այո՛, սովորական զինվոր՝ մայրի աստիճանով: Որը սակավ ազատ ժամերին նկարակալի առջև մոռանում է առօրյա հոգսերը... Ընդամենը սիրող եմ,- տխուր կրկնեց նա:

– Արվեստը տիտղոսներ ու աստիճաններ չի ճանաչում,- ջերմորեն առարկեցի ես:- Մենք բոլորս Ապոլոնի խոնարհ ծառաներն ենք, նրա անձայրածիր տերության բնակիչները:

Մի ուրիշ հայացքով նայեց: Իսկ երբ իջանք տրամվայից, հարցրեց.

– Որտեղի՞ց եք գնել այս չքնաղ հովանոցը:

Ես տվեցի եվրոպական երկրներից մեկի ազդեցիկ ֆիրմայի անունը:

Ամբողջ խոսակցությունը ենթատեքստով էր:

Անծանոթը մեղմ դիպավ արմունկիս: Նրա կոպտավուն դեմքին արտահայտվում էր զգայական ուժը: Որոշ հակիրճ արտահայտություններ մատնում էին բարքերի սրատես կենցաղագրին: Երբ ցրված ուղեկիցս անցավ անգլերենի, պարզվեց՝ անբասիր առողջանություն ունի: Նրա կողքին ինձ փխրուն ու պարմանի էի զգում: Եթե մեզ տեսներ Չիզմունդ Ֆրեյդը, կցնծա՛ր:

Շենին անծանոթը բաց ու ազնիվ նայեց աչքերիս: Առանց կեղծ բարեպաշտության նշույլի ժպտացի ի պատասխան: Քաղքենիների չարագուշակ քրթմնջոցի ուղեկցությամբ մտանք սենյակ:

Երկու ընպանակ ֆրանսիական գինին առավել մտերմացրեց մեզ: Ահագնացած զգացմունքը նոր զոհեր էր պահանջում: Անծանոթը քաղաքավարի գրկեց ուսերս: Ես երկչոտ հավեցի նրան:

Կատարվեց այն, ինչից ամենաշատն էի վախենում...»:

Տեղափոխվելու նախօրեին Վարյան զանգեց տասներկու տղամարդկանց:

Առաջինը եկավ Կուզմենկոն:

– Մի քանի օր առաջ ընկերուհուդ տեսա,- ասաց նա:- Է՛ն , էլի... Ինչ էր անո՞ւնը... Էն... Մի քիչ ներվային...

– Հա՛, Ֆահնկան... Հունիսից երեսունհինգ ուրբի է պարտք: Չասե՞ց, երբ կտա...

– Չի ասել:

– Տես, է՛, լրբին:

– Տրոլեյբուսից տեսա,- ասաց Կուզմենկոն:

– Թեյ կխմե՞ս:

– Կնախընտրեի օղին: Բայց էդ՝ հետո:

– Բա ո՞նց,- ասաց Վարյան:- Դրա փողը պահել եմ:

– Փողը խնդիր չի,- ասաց մայրըր:

Շուտով եկավ Մալինովսկին ու հպանցիկ բարևելով՝ մի պատահական գիրք բացեց:

Տղամարդիկ իրենց սառն ու անտարբեր էին պահում, չափազանց անտարբեր, մնալով ինչ-որ տեղ՝ անտարբերության ու թշնամանքի արանքում, անտարբեր ու անդրդվելի, չափազանց անտարբեր ու անդրդվելի, ինչպես խարդախը առերեսման ժամանակ:

Վարյան իջեցրեց նկարները: Հյուրերը տեսան, որ պաստառները խունացել են ու պատված են պորտվեյնի բծերով:

Միջանցքից լավեց դռան գանգի ձայնը: Վարյան շտապեց հարևաններից շուտ բացել:

Հայտնվեց Լոսիկն ու կանգնեց շենին:

– Թեյ կխմե՞ս,- հարցրեց Վարյան:

– Նախաճաշել եմ,- պատասխանեց Լոսիկը,- ազնիվ խոսք:

«Մեզնից ի՞նչ ենք ներկայացնում,- մտածում էր Մալինովսկին:- Ովքե՞ր ենք:

Հավաքածո՞ւ: Հերբարիո՞ւմ: Ինչո՞ւ ենք այստեղ: Ինչո՞ւ եմ այս աղմկոտ

հեզեմոնի կողքին: Ի՞նչ ընդհանուր բան ունեն թանաքոտ մատներով այս տղեկի հետ»:

Նա նստել էր բուտաֆորական բազկաթոռում ու Մարինա Յակովլևային ասում էր.

– Դու հերոսուհի ես, հասկանո՞ւմ ես: Քեզ վրա են կենտրոնացած ներկայացման բոլոր գլխավոր հույզերը: Ես պիտի ցանկանամ քեզ, հասկանո՞ւմ ես: Ների՛ր, Մարի՛նա, ես քեզ չեմ ցանկանում:

– Պա՛հ,- ասաց Յակովլևան,- շատ էլ պետքս ես...

Նրա ամուսինն աշխատում էր մշակույթի վարչությունում:

– Դու ինձ նեղ կենցաղային իմաստով հասկացար: Վերացարկված էի ասում:

Ու Մալինովսկին ձեռքերն անորոշ պտտեց ազդրերի շուրջը:

«Սիրուն կնիկ է,- մտածում էր ռեժիսորը,- ինչպիսի՛ լանդշաֆտ: Բայց ի՞նչ

օգուտ: Կյանք չկա մեջը, ոնց որ վերմիշել լինի: Ափսո՛ս: Կրակ չկա մեջը, կրա՛կ:

Ներկայացումը փուլ է գալիս...»:

Նրա թիկունքին հառնում էին աղյուսաշեն պատերը: Գլխավերևում թույլ

լուսավորված ճախարակներն էին: Չախից առկայծում էր վահանակի կարմիր

լամպը: Հետնաբեմի ցուրտ աղջամուղջը տազնապ էր ներշնչում:

– Ֆուքներ կարդացե՞լ ես:

Գլխի ծույլ շարժում:

– Մի տեսակ հավատս չի գալիս: Լավ, ինչ որ է: Ֆուքներն ասում էր՝ ցանկացած շարժում արտահայտում է մարդու յուրահատուկ փորձը: Եվ նրա մեջ, թե հերոսուհին ինչպես է ծխում, ինչպես է շտկում փեշը, ապրում են անցյալը, ներկան ու հստակ գուշակվում է ապագան: Ենթադրենք՝ անցնում եմ փողոցով...

– Տեսե՛ք-տեսե՛ք, ի՞նչ իրադարձություն է,- քնծիծաղեց Յակովլևան:

– Ապո՛ւշ,- գոռաց ռեժիսորը:

Մալինովսկին դեգերում էր թոկերի, նրբատախտակե վահանակների արանքում՝ հետևում թողնելով հումորով ու ծուլությամբ լեցուն լռությունը:

Դերասանական տոհմի ժառանգ լինելով՝ մանկուց էր հետնաբեմից հետևում թատրոնին: Միրեց թատրոնի դարձերեսը, բայց դրա փոխարեն՝ ընդմիջտ ասեց կյանքի բեմական կողմը: Ընդմիջտ զգվանքով լցվեց կեղծիքի հանդեպ: Իբրև անհաջողակ ինքնասպան, իբրև արտիստ:

– Մի վշտացեք,- լսեց Մալինովսկին ու հասկացավ, որ խոսում է երկնագույն խալաթով շիկահեր կնոջ հետ:- Նրանք դեռ կգոջան...

Մալինովսկու հոգում խլրտաց ընդվզումը:

– Մի՞թե չեն հասկանում, որ արտիստը դոնոր է, արյունատու, որը նվիրաբերում է իրեն՝ փոխհատուցում չպահանջելով...

– Երկրորդ կազմի՞ց եք,- հետաքրքրվեց Մալինովսկին:

– Դիմահարդար եմ:

– Պետք է նայել... Բացառիկ կառուցվածք ունեք:

– Կառուցվածք:

– Արտաքին տեսքը...

Մալինովսկին կռճկեց բաճկոնն ու Վարյային տվեց անձրևանոցը:

Նրանք դուրս եկան թատրոնից: Անձրևաշղարշի միջով դեղնին էին տալիս տրամվայների լույսերը:

– Արվեստագետը պիտի լիովին տրվի,- ասում էր Վարյան:

Ու նորից հոգնած բողոք արթնացավ ռեժիսորի հոգու ծանձաղուտում:

– Հասանք,- ասաց Վարյան:

«Գարշելի՛ է... Կեղծի՛ք...», - մտածեց Մալինովսկին: Ու նույն պահին էլ ներեց ներկա ու գալիք տարիների իր բոլոր մեղքերը:

Շխկաց անջատիչը: Քանի՛ անգամ էր այդ ամենը տեսել: Պճնամուլ ջարդոնի լեռներ: Ալկոհոլային հուշանվերների գորաբանակներ: Կրոնական

պաշտամունքի անգրագետ ընտրված պարագաներ: Բարբարոս

գեղանկարչություն: Չարդրտված կլավեսիններ: Գրոշանոց ճենապակի:

Սրբապատկերների կտորտանք՝ կինոդերասանների լուսանկարների

հարևանությամբ: Մեջընդմե՛ջ: Նիկոլա-սուրբը, Մավելիյ Կրամարովը...

Գողական փղձուկ՝ կիթառի նվագակցությամբ... Գարշա՛նք... Սո՛ւտ...

«Այս ամենը երբևէ վերջ կունենա՞», - մտածեց ռեժիսորը:

– Ի՞նչ ենք խմելու,- հարցրեց Վարյան:

– Վալիդու,- անժպիտ պատասխանեց Մալինովսկին:

– Թեյ կդնեն:

«Ուզում է դերասանուհի դառնա,- մտածեց ռեժիսորը,- հոգսի տակ եմ ընկնելու: Չե՛մ անի... Ի՛նչ զգվելի ձայն ունի: Ռեժիսորը գիշերում է դիմահարդարի մոտ...»:

Մակայն տազնապի բարալիկ ծուխը կրկին հալվեց նրա հոգնության ու թախծի լայնարձակության մեջ:

Վարյան բացեց դուռը: Մալինովսկին, մեղավոր նայելով, կոշիկներն էր հանում:

– Ոչ մի խոսք,- ասաց նա,- քոն ցու միր...

Վերա Ջվյագինայի երկնագույն օրագրից

«Ա՛խ, եթե գիտենանայիր, իմ ժամանակակի՛ց, ինչ է զգում արարիչը՝ իրենից հետ, հեռվում թողնելով պահպանողական դարաշրջանը: Նրա գաղափարները ջախջախվում են՝ խփվելով լուռության ցուրտ պատին: Տխմարները մատով են ցույց տալիս նրան: Կանայք անհաջողակ են համարում:

Ո՞ր է նա, ում չհանդիպեց Մայակովսկին: Ո՞ր է նա, որ կարող էր բռնել

Դանտեսի սառցեղեն ձեռքը: Ո՞ր է նա, որը կջերմացներ պորուչիկ Լերմոնտովի խոովարար սիրտը:

Երեկ վերջապես խոսեցի Արկադի Մ.-ի հետ: Փորձ էր անում Մարինա Յա.-ի

հետ: Հպանցիկ հղումներ ռուս և արտասահմանյան դասականներին...

Արտահայտիչ ռեժիսորական իմպրովիզացիաներ... Մեղմ, քաղաքավարի դիտողություններ... Ամեն ինչ իզուր էր: Ապուշ Յա.-ն միայն մի գլուխ կոպտում

էր: (Ասում են ամուսինն ինչ-ինչ մարմիններում է աշխատում): Վերջապես

սովորական սառնասրտությունը դավաճանեց Արկադի Մ.-ին: Նա շրջվեց և

գլուխն ափերի մեջ առած՝ նետվեց դեպի դուռը:

Ես մոտեցա նրան:

– Դուք դերասանուհի՞ եք,- հարցրեց:

– Ո՛չ, ո՛չ, ընդամենը դիմահարդար:

– Արվեստում աստիճաններ ու կոշումներ չկան,- կտրուկ ընդհատեց նա: Հետո

ավելացրեց:- Բոլորս Ապուլոնի ստրուկներն ենք: Մեզնից յուրաքանչյուրը Նորին մեծություն կայսրուհի Մելպոմենի հպատակն է:

Որոշ ժամանակ խոսում էինք ամենամվիրականի մասին: Ամբողջ

խոսակցությունը ենթատեքստով էր:

Արկադին քաղաքավարի թևանցուկ արեց ինձ: Կանանց նախանձող քշփչոցի ներքո ուղղվեցինք դեպի դուռը: Մեզ իր գիրկն առավ տեղացող ձյան համր նվագակցությունը...

Ինձ մոտ Արկադին իրեն նրբանկատ էր պահում, բայց՝ առանց կեղծ բարեպաշտության: Սկզբում նկարները նայեց: Հետո մի հզոր ակորդ առավ կլավեսինից՝ արժանին մատուցելով հմտորեն կազմված գրադարանին: Ես հյուրին մի ընպանակ լիկյոր առաջարկեցի: Մ.-ն մատների ծայրով քաղաքավարությամբ հետ մղեց:

– Չեմ խմում: Թատրոնն ինձ համար փոխարինում է գինուն: Հետնաբեմի նրբին բույրն ավելի թունդ է արբեցնում, քան թանկարժեք մուսկաթի գինին:

Նստել էինք կողք կողքի՝ գրուցելով, գրականությունից, կերպարվեստից, թատրոնից: Ապա ցավով հիշեցինք հանճարեղ նկարիչների, որ մահացել էին անհայտության ու չքավորության մեջ:

– Մե ւյա վի,- անցնելով ֆրանսերենի՝ նկատեց Արկադին: Ու ես անսպասելիորեն ձեռքս հպեցի նրա այրվող ճակատին: Ջիզմունդ Ֆրե՛յդ, ո՞ր էիր այդ պահին...

Կատարվեց այն, ինչից հույս ունեինք խուսափել...»:

Մայրը, պագած, ճամպրուկն էր կողպում: Ռեժիսորն իրերն էր մոտեցնում դռանը: Գենան բարձրացնում էր կապոցներն ու տուփերը: Կամ ուժն էր փորձում, կամ կշռում բեռը: Լուռ էին, չնայած ակնհայտ թշնամանք էլ չէին զգում: Նույնիսկ ուրախանում էին շփման ամեն մի շնչին առիթով:

– Հլա պահի,- ասում էր մայրը, ու Լոսիկը հաճույքով հույ էր տալիս ճամպրուկի կափարիչը:

– Կարելի՞ է ծխել,- հարցնում էր ռեժիսորը, ու Կուզնենկոն անմիջապես գրպանից հանում էր նորածն կրակայրիչը...

– Մերենան սպասում է,- ասաց Վարյան:

Մալինովսկին գրկել էր բուռն փարթամացած ֆիկուսով կաթսան:

Տանելու հարմար իրերը քիչ չէին. ճամպրուկներ, գրքեր, ազդեցիկ չափսի, բայց թեթև սպիտակեղենի կապոցներ... Մալինովսկին անիծում էր իրեն, որ հենց այդ նողկալի հրեշը՝ հողով լի արծնապատ տարողությունն ընտրեց:

Սկզբում ռեժիսորը քամահրանքով իրենից հեռու պարզած ձեռքերին էր տանում: Հետո հոգնեց: Երկու բուպե անց վատացավ: Էլի մի բուպեից զգաց՝ ուր որ է կաթվածահար կլինի:

Նրա հետևից Կուզենկոն ու Լոսիկը քաշ էին տալիս սպասքապահարանը: Նեղ սանդղավանդակում խեղդուկ ձայնով շնչում էին.

– Էդպե՛ս... Իմ կո՛ղմը... Ջգո՛ւյշ... Ա՛ջ... Լա՛վ է...

Տղամարդիկ իրերը դարսեցին ասֆալտին: Դրանք խղճուկ տեսք ունեին:

Պահարանն՝ առանց ապակիների: Մաշված ճամպրուկը չէր անդրադարձնում արևի ճառագայթները: Լոսիկը նկարները հենել էր պատին: Շրջոնքը կորած էր փոշու մեջ: Ժանգոտ մեխերից կախվել էին հանգուցավոր թոկերը:

«Հրաշալի կադր կլինեք,- մտածում էր ռեժիսորը:- Փողոցը, աղավնիները, տրամվայներն ու այդ իրերը՝ մայթին... Ա՛խ, մարդկային բարեկեցությունն ինչ հեշտ է վերածվում հնոտու կույտի...»:

Երեք տղամարդ բարձրանում էին վերև՝ արույրե ցուցանակներին կարդալով ծիծաղաշաժ ազգանունները. «Բլուդիկով, Ջայաց, Կրոնշտեյն...»:

«Հավաքական կեղծանուն է հիշեցնում,- նկատեց ռեժիսորը,- թատերագիր Ալեքսանդր Կրոն-Շտեյն...»:

– Ինձ սառնարանն է անհանգստացնում,- ասաց Գենա Լոսիկը:

Առավոտները նա հեռագրեր էր բաժանում: Չանալով գրպանի փող վաստակել՝ ժամերով դեգերում էր բակերում: Նրա պատկերացմամբ՝ փողն ինչ-որ ձևով կապ ուներ կանանց հետ, իսկ կանայք Լոսիկին չափազանց էին հետաքրքրում: Նա սիրում էր խմբի բոլոր աղջիկներին: Ինստիտուտի բոլոր մեքենագրուհիներին: Նույնիսկ հավաքարարներին, որ կռացած՝ ցեմենտե հատակն էին լվանում: Սիրում էր բոլոր աղջիկներին, բացառությամբ ակնհայտ տգեղների, որոնք կանացի հավերժական պատերազմում անձնատուր եղած՝ որպես ստորացուցիչ կերպով հավասարներ լուծվում էին տղամարդկանց միջավայրում: Բայց նույնիսկ նրանց հետ Լոսիկը փոփոխամիտ խոստումնալից հարաբերություններ էր ունենում: Մի անգամ Գենան ծխում էր ինստիտուտի երկու մասնաշենքերը միացնող պուրակում: Կողքին մի աղջիկ ինչ-որ բան էր սերտում: Հագին մաշված սև բոկոտիկներ էին: Աղջկա հույլ դեմքը, աղքատիկ սանրվածքը, լվանալուց մաշված դպրոցական զգեստը, կրծած եղունգները միանգամայն հիասթափեցրին Գենային: Հանկարծ աղջիկը շրջվեց ու ծալելով նրա վերնաշապիկի թեզանիքը՝ նայեց ժամացույցին: Հետո նորից խորացավ Ֆիխտենհոլցի դասագրքի մեջ: Բայց այդ վայրկյանից Գենան նրան էլ էր սիրում: Առավոտյան, սառած ձեռքերը վերարկուի գրպանները խրած, Գենան հեռագրեր

Է բաժանում: Նրան փող է պետք: Ու ոչ թե նրա համար, որ տղայի կարծիքով՝ սերը գնում են փողով, այլ նրա՝ որ փողն ու սերը հանելուկային կերպով կապված են նրա պատկերացումներում: Ինչպես լույսն ու ջերմությունը, ինչպես գիշերն ու լուծությունը... Համենայնդեպս, Գենան սպասում է, որ սերն ու փողը կհայտնվեն միանգամից, միասին և մեկընդմիջտ:

Նա կարդում է ազգանունները, սեղմում մուտքի դռան զանգի բազմագույն կոճակները, պարզում ճմռթված թղթերը: Հետո տառապանքով ընդունում թեյավճարը: Մետաղադրամները հատ-հատ գնգում են նրա հպարտության հատակին:

Քանի դեռ Վարյան կարդում էր հեռագիրը. «...հրեշտակի օրը... առողջություն... երջանկություն», Գենան աննկատ գնում էր նրան:

– Դու սառել ես ու թեյ ես ուզում,- ասաց Վարյան:

Զուգարանակոնքի հեռավոր քրթմնջոցի ներքո Գենան գնում էր մզդակած խալաթի ետևից: Պաստառների խունացած վարդերի կողքով, դռների մոտով, որոնցից անդին թագավորում էին շրշյուններն ու հետաքրքրասիրությունը:

Նրանք թեյ էին խմում, գրուցում էին. «Մորից հարազատ մարդ չկա...»: Լոսիկը շուտ-շուտ վեր էր թռչում, գրպանից հանում թաշկինակը: Վարյան խալաթն էր շտկում: Գենան կարմրում էր՝ ցնցվելով թեյի գդալի գնգոցից... Կամաց-կամաց հարմարվեց...

– Մեր մոտ՝ ԼԻՏՄՕ-ում, մի դեպք պատահեց: Կլիենտներից մեկին,- պատմում էր Գենան,- հեռացրին հարբեցողության համար: Մի տարի արտադրությունում էր բանում: Հետո եկավ դեկանի մոտ, ավելի ճիշտ՝ դեկանի տեղակալի: Ու դեկանի տեղակալն ասում է. «Ես քո վրա խաչ եմ քաշել: Ուրեմն քո խաչքավորն եմ...»: Ծիծաղելի է, չէ՞

– Շա՛տ,- ասաց Վարյան:

Մի քանի րոպե անց Գենան հրաժեշտ տվեց ու դուրս եկավ: Նրան դիմավորեց աշնան աղքատիկ արևով թեթևակի ներկված փողոցը:

Վերա Զվյագինայի երկնագույն օրագրից

«Եվ, համենայնդեպս, ի՛նչ ժամանակակից, կյանքը սքանչելի է: Եվ կյանքում սխրանքը տեղ ունի, ունի՛: Ես գգում էի դա մի լավ տղայի միամիտ կարճատես աչքերի խորքը նայելիս: Փոստատար աղավնու պես նա ներս թռավ իմ ցուրտ խցի օդանցքից...

Խոսում էինք մանր-մունր բաներից, գրքերից, ամբողջ խոսակցությունը ենթատեքստով էր:

Նայում էր ինձ: Ջգում էի՝ երեխան տղամարդ է դառնում: Էլի մի վայրկյան՝ ու բուն խոստովանություն կլսեմ: Օ՛, Ջիգմունդ Ֆրեյդը դա տեսնելով՝ կթռչկոտեր ուրախությունից... Եվ այստեղ ինձ շնչացի:

«Երբե՛ք: Այս տղան չի տեսնի կյանքի դաժան դարձերեսը: Երեսպաշտության գոհ չի՛ դառնա: Չի գգա այս աշխարհի ողջ ստորությունը»:

Ես վեր կացա ու բացեցի դուռը: Կլավեսինի հղկած կողին առկայծեց իմ անդրադարձումը:

Պատանին տրտում նայեց ինձ, կտրուկ շրջվեց, ու քիչ անց լսեցի արագ ոտնաձայնն աստիճաններից:

Խաղաղվելու համար ստիպված երկար թերթեցի Վան Գոգի վերատպությունների ալբոմը:

Մենք խուսափեցինք նրանից, ինչն անխուսափելիորեն պիտի կատարվեր...»:

Մայթին բլրացել էր իրերի կույտը: Ֆիկուսը կահույքի արանքում կանաչին էր տալիս ինչպես բարդին՝ նորակառույցների շրջանում: Մայրն ու ռեժիսորը ծխում էին գարեջրի կրպակի սովերում: Լոսիկը, պպգած, հարավսալավական ամսագիր էր թերթում:

– Այսպե՛ս,- ասաց Վարյան,- գնամ նայեմ...

Նա, սառը բագրիքներին հավելյով, բարձրացավ վերև: Նայեց նախասենյակի պատերին: Մտովի հրաժեշտ տվեց բոլոր ճաքերին: Կտրեց նեղ, մանկական խաղալիքներով, հեծանիվով, լազանով, սնդուկներով, ավերակ ու անտեր պահարանով խրկված միջանցքը: Հայտնվեց սենյակում, որն անսպասելիորեն ընդարձակ ու լուսավոր էր, ինչպես սառցադաշտը: Հատակին դեղասրվակներ էին թափված, ձայնասկավառակի բեկորներ, մի քանի ճնոթած թուղթ ու մի կտոր մզացած շաքար...

Նա լվացվեց ու, առանց դիմաներկի, հանկարծ ջահելացավ:

Հետո փակեց դուռն ու հեռացավ առանց հետ նայելու:

Այն ժամն էր, երբ նոր-նոր է սկսում մթնել, իսկ մեքենաների լուսարձակներն արդեն վառվում են: Իրերը շարված էին բեռնատարի կողքին՝ աննպատակ ու խառնիխուր՝ ռազմավարի պես: Միայն թե շքեղությունն էր պակասում:

Նույնիսկ արտասահմանյան, ողորկ, բազմաբղետ փողոցն արտացոլող կահույքը

ճանճրոյթ էր բերում:

Մալինովսկին, կաշեպատ աթոռակին նստած, միտք էր անում.

«Տեղափոխությունն աղետալիորեն արժեզրկում է իրերը: Տեղափոխվելիս են ասում՝ փետեղեն ու աման-չաման, ու հոգիդ մրսում է»:

Կուզմենկոն հանկարծ անհանգիստ իրար եկավ ու Մալինովսկուն ասաց.

– Կյանքի մասին ֆիլմերը քիչ են:

– Չհասկացա:

– Ասում են՝ լավ նկարները քիչ են: Մի քանի օր առաջ մեկը նայեցի. տղամարդը տուն ունի, կինն էլ տուն ունի, պահարան, բազմոց, հայելու սեղանիկ... Ու բոլորը դժգոհ են... Մի գլուխ՝ լա՛-լա՛-լա՛, լա՛-լա՛-լա՛...

– Չեմ նայել: Լավ ու վատ ասել չեմ կարող,- պատասխանեց Մալինովսկին,- կարծում եմ՝ ֆիլմում կարող էին ուրիշ հարցեր շոշափված լինել... Էթիկական բնույթի...

– Մեր մոտ՝ ԼԻՏՄՕ-ում մի դեպք պատահեց,- ընդհատեց Գենան,- կլիենտներից մեկը գծագրությունից քննություն էր տալիս: Դոցենտ Յուդովիչը լսեց-լսեց ու օրորեց գլուխը: «Վատ է, Սադի՛կով, երկո՛ւ»: Իսկ Վիտկա Սադիկովը կռանում է սեղանին ու դոցենտին կամաց ասում. «Երեք դրեք»: Ծիծաղելի է, չէ՞:

– Ջվարճալի է,- ասաց Մալինովսկին:

– Գիտությունը լույս է,- անփույթ արտահայտվեց Կուզմենկոն:

Վարյան արթնացրեց վարորդին: Նա չուզելով ոտք արեց կողի վրայով ու հայտնվեց մեքենայի թափքում:

– Չե՛յ, տվեք տեսնեմ,- ասաց նա՝ հառնելով բոլորի գլխավերևում:

Եվ Մալինովսկին անմիջապես, հիպնոսվածի նման, ճանկեց Էմալապատ կաթսայի ունկերը:

– Տեղը դիր,- հրամայեց վարորդը,- թախտն ու պահարանը տվեք:

Նա խոշոր իրերը դասավորեց թափքակողերի երկայնքով ու գրքերը վարպետորեն խցկեց արանքները: Հայելին բարձրով բարուրելով՝ խցիկի ու պահարանի արանքը դրեց բազմոցի գլանիկը: Հետո ծույլ-ծույլ ցատկեց ասֆալտին ու գննեց պատկառելի չափերի դգոտը, ավելի ճիշտ՝ բարիկադը: Գիշերալամպը ճոճվում էր դրոշի պես...

Վարյան երրորդ փորձից փակեց դուռը: Նայեց հին տանը: Ամբողջովին առավ հայացքի մեջ: Ծոված ալեհավաքից մինչև սանդղամուտի քառք-քառք աստիճանները: Բակի հեռավոր անկյուններից մինչև բերանները թանգիֆով

կապած բանկաները՝ պատուհանագոգին: Դեղին ավազափոսում մոռացված խաղալիքներից մինչև այդ պահը՝ բեռնատարի խցիկում:
Հետո աաց.

– Լա՛վ, գնացի՛նք:

Մեքենան շարժվեց: Մալինովսկին, Կուզմենկոն ու Լոսիկը թեթևացած շունչ քաշեցին: Կողքից սահեցին ծառերը, ցուցանակները, գունզգույն պատուհանները...

Կենտրոնը անցան: Ինչպես ջերմանավի տախտակամածից՝ նայեցին Նևային: Ու շուտով հայտնվեցին միջանցիկ քամիներից փշաքաղված նորակառույցների շրջանում:

– Էս ապրելու տեղ չի,- գոչեց Կուզմենկոն,- շենքերը լրիվ իրար նման են, խմած եղար՝ կնոլորվես:

– Քամի՛ է: Չե՛մ լսում,- արձագանքեց Մալինովսկին:

– Ասում եմ՝ հարբած՝ ճամփան չես գտնի...

– Չե՛մ լսում:

– Խմած, ասում եմ, տուն ես գալիս...

– Հա՛:

Լոսիկն ուզում էր երգել: Ջիլ սուլեց:

Ձեռքդ պարզեիր՝ կդիպչեր լուսակրին:

Վերջապես մեքենան արգելակեց ծոնոված ծածկով նեղ շքամուտքի մոտ:

Վարորդը դուրս եկավ խցիկից, իջեցրեց թափաքակողը: Տղամարդիկ ցատկեցին սիգամարզի վրա:

Հետո դատարկեցին իրերը, բարձրացրին մաքուր սանդուղքներով... Մթնեց...

Վառվեցին նոսրաշար կորամեջք լապտերները: Աստղերը երկնքում խունացան, կորցրին պայծառությունը: Մի հեռավոր էլեկտրաքարշ շչաց:

Կուզմենկոն սեղանին թերթ փռեց ու կանգնեց վրան: Շուտով թույլ-թույլ վառվեց ոլորած լարից կախված լամպը:

Հետո լվացվեցին ցնցուղարանում: Վարյան բացեց սպիտակեղենի կապոցն ու սրբիչ հանեց: Քիչ անց սրբիչն արդեն լրիվ թաց էր:

– Տղանե՛ր,- ասաց Վարյան,- մի քանի րոպեով դուրս գամ...

– Ո՞ր,- հարցրեց մայրը:

– Ասեցի, չե՞, դրա փողը պահել եմ...

– Իմ մոտ էլ կա: Ըհր': Չի հերիքի':

– Ես էլ եմ ուզում մասնակցել ծախսերին,- հայտարարեց Մալինովսկին,-
ալկոհոլի հանդեպ ակնածանք չունեմ, բայց... Ահա, վեց ռուբլի:

Լոսիկը կարմրեց:

– Չահելը կգնա,- ասաց Կուզմենկոն:- Կգնա՞ս, չէ՞, ջահե՛լ:

«Երբ եմ վերջապես բոլորիցդ մեծ լինելու», - մտածեց Գենա Լոսիկը:

Գենան վերադարձավ: Գրպաններն ուռած էին: Սեղանին արդեն ճերմակին էին
տալիս ափսեները: Մոխրամանը լեփ-լեցուն էր ծխուկներով: Վարյան
պահարանի դռնով պաշտպանված՝ հագուստն էր փոխում: Հայտնվեց
անպաճույճ կանաչ կոստյումով: Հարթ սանրվածքը կոկոն էր հիշեցնում:

Մայորը, ծնկներով սեղմած, բացեց շշերը: Վարյան երջիկ կտրտեց, հետո հանեց
բաժակները: Բաժակներն առանձին-առանձին փաթաթված էին թերթի թղթով:

Քանի դեռ օդին էին լցնում, սովորական ռուսական լոռություն էր:

– Բնակարանամուտդ շնորհավոր,- հայտարարեց մայորը:

Վարյան կարմրեց ու անպատեհ ասաց.

– Ձերն էլ:

Իսկ հետո լաց եղավ, և արդեն դժվարությամբ լսվեց.

– Ես ձեզնից բացի ոչ ոք չունեմ...

Խմում էին առանց շտապելու: Հանկարծ պարզվեց, որ արդեն լուսամուտի գոգին
ինչ-որ բանկաներ են հայտնվել: Բազմոցը ծածկված էր վառվռուն կտորով:

Պահարանի ապակիների հետևն ինչ-որ գիզի-բիզիներ էին:

– Կյանքի մասին ֆիլմերը քիչ են,- ասում էր մայորը:- Նայում ես՝ Էնքան պրոբլեմ
կա... Մի փաստ բերեմ... Բնակչուհիներից մեկը աղբը տարել էր թափի...

Հայտնվեց անհայտ կողոպտիչը... Առավ դույլն ու Էն գնալն էր, որ գնաց... Ինչի՞
է կինոն Էստեսակ փաստերն անտեսում:

– Թույլ տվեք,- ասում էր Մալինովսկին,- չէ՞ որ արվեստը պարզապես չի
պատճենում կյանքը՝ նրա կենցաղային համարժեքը ստեղծելով... Ավելին,
իսկության մակարդակում կյանքը վերարտադրելու փորձերը խանգարում են
հանդիսատեսի և պատկերվող իրականության առնչմանը:

– Դուք գիտե՞ք ինչ է իսկությունը,- մայորի կողմը թեքվելով՝ ընդհատում էր Գենա
Լոսիկը:

- Հաց կեր,- ասում էր Կուզմենկոն,- որ խմում ես, կեր, ջահե՛լ, թե չէ արդեն...
- Եթե իրականությունն անմիջականորեն ձևավորվում է որպես գեղագիտական զգացմունքի առարկա,- ասում էր Մալինովսկին,- հանդիսատեսը վերածվում է ֆիլմի համահեղինակի: Արվեստը կյանքից ճշմարիտ է, եթե կուզեք...
- Ափսո՛ս, Լենինը չկա,- մղկտում էր Կուզմենկոն:
- Մի՛ կովեք,- խնդրեց Վարյան ,- այնքան լավ օր է...
- Այ էսպիսի մի պատմություն էլ եղավ,- ասաց Գենկան,- կլիենտներից մեկը՝ Յաշկա Բարանովը, նկատել էր, որ ամբիոնի մոտ կանգնած դոցենտ Ֆալկովիչը դասախաստություն կարդալիս հաբ կուլ տվեց: Ու ասում է. «Ռ-է՛մ Աբրամովիչ, իսկ եթե դրանք տարիներով նստում-մնում են ստամոքսում ու չեն հալվո՞ւմ»:
- Սարսափելի՛ է,- ասաց Վարյան:- Թեյ կուզե՞ք: Առանց քաղցրի...

Տղամարդիկ իջան ներքև: Հետո պատերի տակով անցան՝ ոտք անելով սիգամարգը շրջանակած խողովակների վրայից:

Վարյան երկար կանգնել էր պատշգամբում: Տղամարդիկ նրան չէին տեսնում. մութ էր: Միայն Լոսիկն էր պտտում գլուխը...

Հիմա նրանք ընդմիջտ կբաժանվեն: Եվ գուցե իրենց հեռավոր օջախները տանեն մի բան, որ այնտեղ կապրի ընդմիջտ:

Տղամարդիկ մոռանում էին իրար՝ հոգնած ու տարբեր՝ ինչպես նորակոչիկները ծանր արգելավագրից հետո... Վերադառնում ես ծանոթ ճանապարհով:

Չարչարանքն անցյալում է: Հակագազը ճոճվում է: Թույլատրված է ծխել:

Գնդապետը գալիս է մեքենայի թափքում, նրա հետ քաղղեկն ու բուժակն են:

Եվ այստեղ շարքի առջևում հայտնվում է նախերգիչը: Երգը ուժգնանում է:

Քայլերգ է պահանջում:

Եվ բոլորին արդեն պարզ է՝ ինչ վաղո՛ւց ես երգում այդ հին հիմները՝

եղբայրներիդ, ոչ թե քո մասին: